Waarom China niet bang is voor de Verenigde Staten

Door Frank , 28 oktober 2026

Waarom China niet bang is voor de Verenigde Staten

Zhang Weiwei, de beschavingsstaat en de strijd om een multipolaire wereldorde

Een analyse van China's politieke filosofie, zijn economische transformatie, de uitdaging voor de westerse hegemonie en de concurrerende visies op de opkomende internationale orde. Gebaseerd op de toespraak van professor Zhang Weiwei tijdens het Oost-Westforum in Istanbul op 26 september 2026, aangevuld met historische analyses, institutioneel onderzoek en onafhankelijk verifieerbare bronnen.

Door Frank Dumon

Inleiding: een wereldorde in transitie

Op 26 september 2026 sprak de Chinese politicoloog Zhang Weiwei op het Oost-Westforum in Istanbul, waar hij zijn interpretatie uiteenzette van China's plaats in een snel veranderend internationaal systeem. Zhang, directeur van het China Institute aan de Fudan-universiteit in Shanghai, nam deel aan een discussie met als titel *De wereld in transitie: multipolariteit en het einde van de liberale orde*. Andere deelnemers waren onder meer wetenschappers zoals Glenn Diesen, Anatol Lieven en Jagannath Panda. Het forum bracht intellectuelen uit Europa, Azië en andere regio's samen om de veranderende verhoudingen tussen beschavingen, staten en mondiale machtsstructuren te onderzoeken.

Zijn centrale stelling was dat de wereld in economisch en politiek opzicht al multipolair is geworden, hoewel de instellingen die de internationale betrekkingen regelen nog steeds een vroegere machtsverdeling weerspiegelen. Zhangs argument gaat aanzienlijk verder dan de bekende vaststelling dat China een economische concurrent van de Verenigde Staten is geworden. Volgens hem vertegenwoordigt China een andere politieke en beschavingstraditie, die niet adequaat kan worden begrepen vanuit het begrippenkader van de westerse liberale democratie.

Volgens zijn interpretatie betekent de opkomst van China niet eenvoudigweg dat er een nieuwe machtige natiestaat verschijnt. Het gaat om de hernieuwde opkomst van een eeuwenoude beschaving als een technologisch geavanceerde, industrieel ontwikkelde en politiek verenigde moderne staat. Dit onderscheid is belangrijk omdat het een veronderstelling ter discussie stelt die sinds het einde van de Koude Oorlog de westerse internationale betrekkingen heeft beïnvloed: de verwachting dat economische modernisering uiteindelijk zou leiden tot politieke toenadering tot westerse instellingen. Zhang stelt dat deze verwachting berust op een verkeerd begrip van de Chinese geschiedenis, politieke cultuur en staatskunst.

Zijn betoog roept ook vragen op die onafhankelijk onderzoek verdienen. Toont China's ontwikkelingservaring aan dat er een levensvatbaar alternatief moderniseringsmodel bestaat? Kan een multipolair internationaal systeem leiden tot meer samenwerking in plaats van meer confrontatie? En stemt China's verklaarde voorkeur voor vreedzame ontwikkeling consequent overeen met zijn optreden in internationale geschillen? Om deze vragen te begrijpen, moeten drie elementen van elkaar worden onderscheiden: China's meetbare economische transformatie, Zhangs interpretatie van die transformatie en de politieke uitspraken die hij doet over de toekomstige internationale orde.

1. China als beschavingsstaat

Een van Zhangs meest onderscheidende bijdragen aan het hedendaagse politieke debat is zijn concept van de beschavingsstaat. In de conventionele internationale betrekkingen wordt de moderne natiestaat doorgaans opgevat als een politieke entiteit die soevereiniteit uitoefent over een afgebakend grondgebied en een bepaalde bevolking. Zijn legitimiteit kan voortkomen uit constitutionele instellingen, nationale identiteit, volkssoevereiniteit of historische continuïteit. Zhang stelt dat China niet uitsluitend vanuit dit kader kan worden beschreven.

Hij onderscheidt vier kenmerken die de historische en politieke ontwikkeling van China bijzonder maken:

- Een uitzonderlijk grote bevolking.
- Een uitgestrekt geografisch grondgebied.
- Een ononderbroken historische traditie die duizenden jaren teruggaat.
- Een uitzonderlijk rijk en veelzijdig cultureel erfgoed.

Hij noemt deze kenmerken de 'vier superkenmerken'. Zijn bredere theoretische kader omvat daarnaast vier onderscheidende eigenschappen van China's taal, politiek, samenleving en economie. Voor Zhang is de wisselwerking tussen de oude beschaving en de moderne institutionele capaciteit van doorslaggevend belang. China's historische erfenis bestaat niet alleen uit monumenten, filosofische teksten en culturele gebruiken. Zij wordt voorgesteld als een levende bron van politieke legitimiteit en bestuurlijke continuïteit.

Daarom plaatst hij het Chinese bestuurssysteem tegenover het westerse verkiezingsmodel. Volgens zijn formulering leggen westerse politieke systemen de nadruk op verkiezingen, terwijl het Chinese systeem selectie en verkiezingen combineert en daarbij voortbouwt op een oudere traditie van bestuurlijke rekrutering en bevordering op basis van verdienste. Dit onderscheid weerspiegelt een belangrijk element van de Chinese politieke geschiedenis.

Eeuwenlang maakte het keizerlijke China gebruik van examensystemen om ambtenaren voor zijn bureaucratie te selecteren. Deze instellingen evolueerden in de loop van de tijd en waren nooit volledig gevrijwaard van patronage, erfelijke privileges of politieke inmenging. Niettemin droegen zij bij tot de ontwikkeling van een traditie waarin bestuurlijke bekwaamheid en onderwijs centraal stonden bij de organisatie van de staat.

Zhang beschouwt het hedendaagse Chinese bestuur als een moderne aanpassing van deze traditie. Historische continuïteit bewijst echter niet dat de huidige politieke selectie onafhankelijk van partijcontrole functioneert. Het moderne China wordt bestuurd door de Communistische Partij van China, die doorslaggevende zeggenschap behoudt over hoge politieke benoemingen en over het institutionele kader waarbinnen verkiezingen plaatsvinden.

Het onderscheid tussen bestuurlijke deskundigheid en democratische verantwoording is daarom essentieel. Een regering kan over aanzienlijke technische expertise beschikken en tegelijkertijd beperkte mogelijkheden bieden voor politieke oppositie. Omgekeerd kan een verkiezingssysteem de vervanging van een regering mogelijk maken zonder een doeltreffend bestuur te garanderen. Het gaat om verschillende dimensies van bestuur, waarvan geen enkele het onderzoek naar de andere mag vervangen.

In een interview met Pankaj Mishra in februari 2026 werkte Zhang zijn argument over de beschavingsstaat verder uit. Hij presenteerde China's eigen politieke tradities als een alternatief voor de verwachting dat de liberale democratie het eindpunt van politieke modernisering zou vormen. De diepere betekenis van zijn theorie ligt in de betwisting van het bestaan van één universele weg van economische ontwikkeling naar politieke moderniteit.

2. Het einde van het unipolaire tijdperk

Zhangs tweede belangrijke argument betreft de veranderende verdeling van de mondiale macht. Na de ontbinding van de Sovjet-Unie in 1991 namen de Verenigde Staten een uitzonderlijk dominante positie in de internationale betrekkingen in. De Amerikaanse militaire capaciteiten, financiële instellingen, technologiebedrijven en bondgenootschappelijke netwerken bezorgden Washington een invloed die door geen enkele afzonderlijke concurrent werd geëvenaard.

Het internationale systeem bleef niettemin complexer dan één enkele hiërarchie. De Europese Unie, Rusland, China, India en andere staten behielden aanzienlijke economische, diplomatieke of militaire capaciteiten. Wat in de daaropvolgende decennia veranderde, was de relatieve verdeling van de economische productie en technologische capaciteit. China groeide uit tot een van de belangrijkste productie- en handelsmachten ter wereld. India vergrootte zijn economisch gewicht, terwijl andere Aziatische economieën steeds geavanceerdere industriële en technologische capaciteiten ontwikkelden.

Zhang verwijst naar het groeiende economische belang van BRICS als bewijs dat de wereldeconomie niet langer hoofdzakelijk vanuit de G7 kan worden begrepen. Dit argument vereist een belangrijk statistisch onderscheid. Het bruto binnenlands product gemeten op basis van koopkrachtpariteit (PPP) corrigeert voor verschillen in binnenlandse prijsniveaus. Het bbp gemeten tegen marktkoersen geeft daarentegen de internationale dollarwaarde van de productie weer en is vaak relevanter voor de financiële macht over landsgrenzen heen. De Wereldbank publiceert afzonderlijke vergelijkende gegevensreeksen voor het bbp op basis van koopkrachtpariteit, terwijl het Internationaal Monetair Fonds internationaal vergelijkbare economische indicatoren verstrekt.

Bijgevolg moet een uitspraak dat BRICS de G7 heeft ingehaald, vermelden welke landen tot beide groepen worden gerekend, welk referentiejaar wordt gebruikt en welke berekeningsmethode wordt toegepast. Zelfs wanneer BRICS de G7 overtreft in voor koopkracht gecorrigeerde productie, betekent dit niet dat de groep over een gelijkwaardig aandeel beschikt in de internationale financiële infrastructuur, reservevaluta's, technologische intellectuele eigendom of militaire capaciteiten.

Economische multipolariteit is niet hetzelfde als strategische multipolariteit. Niettemin roept het groeiende economische gewicht van opkomende landen een legitieme institutionele vraag op: moet de mondiale besluitvorming de machtsverhoudingen blijven weerspiegelen die na de Tweede Wereldoorlog tot stand kwamen? Zhangs antwoord luidt dat het internationale bestuur zich moet aanpassen aan de veranderende realiteit van economische en politieke invloed.

De uitdaging is dat multipolariteit de verdeling van macht beschrijft, maar op zichzelf niet bepaalt hoe verantwoordelijk die macht zal worden uitgeoefend. Een wereld met meerdere grootmachten kan meer diplomatieke flexibiliteit opleveren en de afhankelijkheid van één enkele staat verminderen. Hij kan echter ook bijkomende mogelijkheden scheppen voor rivaliteit, concurrerende bondgenootschappen en regionale conflicten. De uitkomst hangt af van de instellingen, overeenkomsten en politieke beslissingen die met de herverdeling van macht gepaard gaan.

3. China's politieke filosofie: eenheid, welvaart en strategisch geduld

Zhang plaatst twee brede benaderingen van internationale betrekkingen tegenover elkaar. Hij beschrijft het westerse geopolitieke denken als een benadering die vaak georganiseerd is rond het onderscheid tussen vrienden en vijanden, terwijl hij de Chinese staatskunst voorstelt als een benadering waarin andere landen worden

beschouwd als vrienden of potentiële vrienden. Hij verbindt deze benadering met het belang van strategisch geduld, langetermijnplanning en het vermijden van onnodige militaire confrontaties.

Een historische invloed die hij aanwijst, is *De kunst van het oorlogvoeren* van Sun Tzu. Deze tekst benadrukt het strategische belang van inlichtingen, voorbereiding, politiek beoordelingsvermogen en het bereiken van doelstellingen zonder onnodige gevechten. Zhang interpreteert deze traditie als een aanwijzing voor een Chinese voorkeur om het gebruik van militair geweld tot een minimum te beperken. Er bestaat echter een belangrijk onderscheid tussen een filosofische traditie en het historische optreden van staten.

De Chinese geschiedenis omvat langdurige perioden van binnenlandse oorlogvoering, territoriale expansie, dynastieke conflicten en militaire confrontaties met naburige mogendheden. Ook de Volksrepubliek China heeft sinds haar oprichting in 1949 deelgenomen aan gewapende conflicten, waaronder de Koreaanse Oorlog, de oorlog met India in 1962 en de invasie van Vietnam in 1979. Deze gebeurtenissen doen niets af aan het belang van strategische terughoudendheid binnen het Chinese politieke denken. Zij tonen wel aan dat filosofische beginselen niet als voldoende bewijs kunnen worden beschouwd voor consequent nationaal gedrag.

Zhangs argument is daarom het nuttigst wanneer het wordt begrepen als een beschrijving van China's gewenste diplomatieke zelfbeeld en strategische doctrine, en niet als bewijs dat China historisch militaire conflicten heeft vermeden. Hetzelfde onderscheid geldt voor zijn bewering dat China een uitzonderlijk hoge drempel hanteert voor het gebruik van geweld. Die stelling vereist vergelijkend historisch bewijsmateriaal, een overeengekomen definitie van militair geweld en een zorgvuldige beoordeling van geschillen over China's grenzen en maritieme aanspraken.

Wel kan worden vastgesteld dat Chinese leiders ontwikkeling, stabiliteit en soevereiniteit vaak voorstellen als onderling verbonden nationale prioriteiten. Vanuit dit perspectief zou een langdurige confrontatie met de Verenigde Staten economische en strategische kosten met zich meebrengen die China goede redenen heeft om te vermijden. Dit biedt een concretere verklaring voor strategisch geduld dan alleen een beroep op culturele tradities.

4. Ontwikkeling als bron van politieke legitimiteit

Een van de belangrijkste elementen van Zhangs betoog is zijn nadruk op materiële en sociale ontwikkeling. Hij verbindt de Chinese politieke filosofie met het confucianistische beginsel dat de overheid het levensonderhoud van de bevolking voorop moet stellen. Volgens zijn interpretatie wordt politieke legitimiteit niet uitsluitend bepaald door de procedure waarmee leiders aan de macht komen. Zij hangt ook af van het vermogen van de overheid om de levensomstandigheden te verbeteren, veiligheid te bieden en economische ontwikkeling in stand te houden.

Dit onderscheid helpt verklaren waarom Chinese functionarissen vaak de nadruk leggen op infrastructuur, armoedebestrijding, onderwijs en industriële modernisering wanneer zij de politieke verwezenlijkingen van hun land bespreken. Er bestaat aanzienlijk bewijsmateriaal dat China een buitengewone transformatie op het gebied van menselijke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Volgens het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties steeg China's index voor menselijke ontwikkeling van 0,410 in 1978 tot 0,752 in 2017. In zijn beoordeling van februari 2026 meldde het UNDP voor 2023 een HDI van 0,797, dicht bij de drempel voor een zeer hoge menselijke ontwikkeling.

China's index voor menselijke ontwikkeling

- **1978 0.410**
- **2017 0.752**
- **2023 0.797**

Bron: nationale en regionale rapporten van het UNDP over menselijke ontwikkeling. De waarden weerspiegelen historische beoordelingen en kunnen afwijken van later herziene tijdreeksen.

Deze cijfers wijzen op aanzienlijke verbeteringen van inkomen, onderwijs en levensverwachting gedurende verschillende decennia. Zij tonen ook waarom China's ontwikkelingservaring belangstelling wekt bij landen die alternatieven zoeken voor conventionele westerse ontwikkelingsstrategieën. Er zijn echter verschillende kanttekeningen noodzakelijk.

Ten eerste kan China's transformatie niet uitsluitend aan zijn politieke instellingen worden toegeschreven. Zij omvatte ook landbouwhervormingen, industrialisering, buitenlandse investeringen, exportgerichte productie, technologieoverdracht, binnenlandse besparingen, onderwijs en integratie in de internationale handel.

Ten tweede neemt de algemene nationale vooruitgang de regionale ongelijkheid, demografische druk of milieukosten niet weg. De beoordeling van het UNDP uit 2026 noemt deze factoren uitdrukkelijk als blijvende uitdagingen. Ten derde moeten economische prestaties en politieke rechten afzonderlijk worden beoordeeld. De evaluatie van Freedom House uit 2025 beschrijft aanzienlijke beperkingen van de politieke concurrentie, het onafhankelijke maatschappelijk middenveld, de mediavrijheid en openbare uitingen van onenigheid in China. Die beoordeling vertegenwoordigt een institutioneel kader dat op rechten is gebaseerd en verschilt van Zhangs prestatiegerichte opvatting van bestuur.

Dit contrast illustreert een fundamenteel meningsverschil tussen concurrerende politieke tradities. De ene benadering legt bijzondere nadruk op electorale verantwoording en individuele vrijheden. De andere hecht meer belang aan collectieve ontwikkeling, stabiliteit en bestuurlijke prestaties. Deze prioriteiten hoeven in beginsel niet onderling onverenigbaar te zijn. De praktische vraag is hoe instellingen openbare diensten kunnen leveren en tegelijkertijd willekeurige machtsuitoefening, corruptie en machtsmisbruik kunnen voorkomen. Een ernstige vergelijking moet zowel de materiële resultaten van het bestuur onderzoeken als de mechanismen waarmee burgers politieke beslissingen kunnen aanvechten.

5. Het Belt and Road Initiative: infrastructuur als geopolitiek

Zhang presenteert het Belt and Road Initiative (BRI), ook bekend als de Nieuwe Zijderoute, als een van de meest tastbare uitdrukkingen van China's gewenste internationale orde. In plaats van hoofdzakelijk te steunen op militaire bondgenootschappen, probeert het initiatief de economische verbondenheid te vergroten via transport, energie, logistiek en andere infrastructuurprojecten. De betekenis ervan reikt verder dan afzonderlijke bouwcontracten.

Spoorwegcorridors, havens, elektriciteitsnetwerken en grensoverschrijdende handelsroutes kunnen de economische geografie van volledige regio's veranderen. Voor de door land ingesloten landen van Centraal-Azië kunnen betere transportverbindingen de afhankelijkheid van een beperkt aantal doorvoerroutes verminderen en de toegang tot internationale markten vergemakkelijken. Dit vormt

de achtergrond van Zhangs argument dat regionale integratie geografische nadelen kan omzetten in economische kansen.

Hij beschrijft een overgang van door land ingesloten economieën naar economieën die via landverbindingen met de buitenwereld zijn verbonden. De Wereldbank heeft de mogelijke voordelen van de transportcorridors van het Belt and Road Initiative onderzocht en vastgesteld dat betere verbindingen de handel, investeringen en economische welvaart kunnen ondersteunen. Tegelijkertijd wijst zij op belangrijke risico's in verband met de houdbaarheid van schulden, milieuschade, overheidsopdrachten, corruptie en onvoldoende transparantie.

Deze bevindingen zijn belangrijk omdat zij een nauwkeurigere beoordeling mogelijk maken dan onvoorwaardelijke lof of een algemene afwijzing. Infrastructuurinvesteringen zijn niet automatisch voordelig enkel omdat er een spoorlijn, snelweg of haven is aangelegd. Hun economische waarde hangt af van factoren zoals de benuttingsgraad, financieringskosten, onderhoudsverplichtingen, handelsfacilitering en de verdeling van de voordelen.

Een transportcorridor kan bijvoorbeeld de regionale handel aanzienlijk verbeteren en tegelijkertijd onvoldoende inkomsten genereren om de financiering terug te betalen. Evenzo kan een haven commercieel waardevol worden terwijl de overheid van het gastland blootgesteld blijft aan contractuele of financiële risico's. Zhangs bewering dat het BRI een nieuw model van internationale samenwerking vertegenwoordigt, moet daarom worden beoordeeld aan de hand van afzonderlijke projecten en hun resultaten op lange termijn.

De relevante vragen zijn onder meer wie de infrastructuur financiert, wie er eigenaar van is, wie haar exploiteert, welke ondernemingen de bouwcontracten ontvangen en of de bevolking van het gastland meetbare economische voordelen geniet. Het initiatief toont aan dat China over de financiële, industriële en organisatorische capaciteit beschikt om grote internationale ontwikkelingsprojecten uit te voeren. Of deze projecten tot rechtvaardigere internationale verhoudingen leiden, moet op basis van bewijsmateriaal worden vastgesteld en mag niet eenvoudigweg uit hun verklaarde doelstellingen worden afgeleid.

6. ASEAN en de economische integratie van Azië

Zhang beschouwt China's relatie met de Associatie van Zuidoost-Aziatische Naties (ASEAN) als een voorbeeld van regionale samenwerking die gebaseerd is op economische onderlinge afhankelijkheid. Hij benadrukt dialoog, respect voor soevereiniteit, strategisch geduld en het belang om de instellingen van ASEAN een

centrale diplomatieke rol te laten behouden. Er bestaat aanzienlijk economisch bewijsmateriaal voor het belang van deze relatie. Volgens de officiële statistieken van ASEAN is China sinds 2009 de grootste handelspartner van ASEAN, terwijl ASEAN sinds 2019 China's grootste handelspartner is.

Economische betrekkingen tussen ASEAN en China, 2024

$772.4B Bilaterale goederenhandel

$19.3B Chinese directe buitenlandse investeringen in ASEAN

Bron: ASEAN-secretariaat, officiële statistieken over economische betrekkingen.

De goederenhandel vertegenwoordigde in 2024 ongeveer 20,1% van de totale handel van ASEAN. Deze mate van economische integratie geeft China en de Zuidoost-Aziatische landen aanzienlijke stimulansen om stabiele handelsbetrekkingen te onderhouden. Economische onderlinge afhankelijkheid neemt geopolitieke geschillen echter niet weg. Verschillende ASEAN-lidstaten hebben overlappende maritieme aanspraken met China in de Zuid-Chinese Zee. Deze geschillen hebben betrekking op territoriale soevereiniteit, maritieme rechten, visserij, energiebronnen en vrijheid van scheepvaart.

In 2016 deed een scheidsgerecht dat was ingesteld krachtens het Verdrag van de Verenigde Naties inzake het recht van de zee uitspraak in een procedure die door de Filipijnen was aangespannen. Het scheidsgerecht behandelde maritieme rechten en de rechtmatigheid van bepaalde Chinese activiteiten. China verwierp de arbitrage en nam niet deel aan de procedure.

Het scheidsgerecht deed geen uitspraak over de soevereiniteit over betwiste landgebieden, maar zijn bevindingen blijven juridisch belangrijk. Dit vormt een belangrijke toets voor Zhangs interpretatie. Als China's regionale diplomatie gebaseerd is op gelijkheid en wederzijds respect, hoe moeten meningsverschillen dan worden opgelost wanneer buurlanden het internationale recht verschillend interpreteren?

China's nadruk op bilaterale onderhandelingen en diplomatie waarin ASEAN centraal staat, moet worden bekeken naast de juridische standpunten en veiligheidszorgen van afzonderlijke Zuidoost-Aziatische staten. Regionale economische integratie en strategische concurrentie kunnen gelijktijdig bestaan. De ervaring van ASEAN illustreert daarom zowel de mogelijkheden als de beperkingen van de coöperatieve internationale orde die Zhang beschrijft.

7. China, India en het probleem van historische grenzen

Een ander belangrijk onderwerp in Zhangs presentatie in Istanbul was China's relatie met India. Hij verwees naar de erfenis van de Britse koloniale grensafbakening en stelde dat onopgeloste grensgeschillen economische ontwikkeling en regionale samenwerking niet in de weg zouden mogen staan. Dit standpunt weerspiegelt een bredere Chinese diplomatieke voorkeur om langdurige territoriale meningsverschillen los te koppelen van de onmiddellijke economische betrekkingen.

Zhang suggereert dat sommige geschillen kunnen worden uitgesteld terwijl beide partijen zich op ontwikkeling concentreren, zodat toekomstige generaties onder gunstigere omstandigheden kunnen onderhandelen. Dit voorstel roept een praktische vraag op: kan economische samenwerking voldoende wederzijds vertrouwen scheppen om het gevaar van territoriale conflicten te verminderen? De historische ervaring levert gemengde resultaten op. China en India vochten in 1962 een grensoorlog uit en hun betwiste grens is sindsdien een terugkerende bron van spanningen gebleven. In juni 2020 raakten militairen van beide landen slaags in de Galwanvallei. Daarbij kwamen minstens twintig Indiase soldaten om het leven, naast Chinese slachtoffers van wie het aantal bij de eerste berichtgeving nog niet was bevestigd.

Het incident toonde aan dat onopgeloste territoriale geschillen zelfs dodelijke confrontaties kunnen veroorzaken wanneer regeringen een conventionele oorlog proberen te vermijden. Zhangs nadruk op terughoudendheid en dialoog is relevant, maar zijn voorstelling van grensconfrontaties als in wezen beperkte fysieke schermutselingen dreigt de ernst ervan te onderschatten. Vanuit Indiaas perspectief hebben deze kwesties ook betrekking op territoriale integriteit, militaire ontplooiingen, grensinfrastructuur en de betrouwbaarheid van bestaande overeenkomsten.

Een duurzame regeling zou een wederzijdse erkenning van veiligheidszorgen vereisen, in plaats van uitsluitend te steunen op de interpretatie van historische grenzen door één land. De bredere geopolitieke betekenis is aanzienlijk. China en India zijn beide grote Aziatische mogendheden met omvangrijke bevolkingen, een aanzienlijk economisch potentieel en ambities voor meer internationale invloed. Hun onderlinge relatie zal gevolgen hebben voor de praktische werking van BRICS, de regionale handel en elke toekomstige Aziatische veiligheidsarchitectuur. Een multipolaire wereld kan niet uitsluitend worden begrepen als een herverdeling van invloed van de Verenigde Staten naar China. Zij moet ook rekening houden met de

belangen van andere grootmachten die op bepaalde terreinen met Peking kunnen samenwerken en zich op andere terreinen tegen het Chinese beleid kunnen verzetten.

8. De Verenigde Naties en de betekenis van het internationale recht

Zhang stelt dat de hervorming van de internationale orde gebaseerd moet zijn op het Handvest van de Verenigde Naties, en niet op regels die door afzonderlijke westerse mogendheden worden vastgesteld. Dit onderscheid neemt een centrale plaats in het hedendaagse diplomatieke debat in. Het VN-Handvest erkent de soevereine gelijkheid van staten, de vreedzame beslechting van geschillen en beperkingen op het dreigen met of gebruiken van geweld. Artikel 2, lid 4, verbiedt lidstaten te dreigen met geweld of geweld te gebruiken tegen de territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van andere staten, behoudens het juridische kader van het Handvest, waaronder zelfverdediging en machtiging door de Veiligheidsraad.

Zhangs kritiek betreft de mogelijkheid dat machtige landen internationale regels selectief interpreteren, waarbij zij universele beginselen inroepen wanneer dat hun uitkomt, maar ervan afwijken wanneer strategische belangen op het spel staan. Deze kritiek heeft een aanzienlijke historische achtergrond. De Verenigde Staten en verschillende Europese landen hebben militaire interventies uitgevoerd waarvan de rechtmatigheid, politieke doelstellingen en humanitaire gevolgen nog steeds ter discussie staan.

De invasie van Irak in 2003, de interventie in Libië in 2011 en de bredere geschiedenis van militaire acties tijdens de Koude Oorlog bieden belangrijke voorbeelden om de relatie tussen geopolitieke macht en internationaal recht te onderzoeken. Dezelfde juridische normen moeten echter op alle staten worden toegepast. De Russische invasie van Oekraïne, de Chinese maritieme aanspraken en militaire activiteiten, en het optreden van westerse mogendheden moeten worden onderzocht aan de hand van de toepasselijke rechtsregels, en niet volgens verschillende maatstaven afhankelijk van de politieke oriëntatie.

Dit is bijzonder belangrijk bij de bespreking van het onderscheid tussen een internationale orde waarin de Verenigde Naties centraal staan en een zogenoemde op regels gebaseerde internationale orde. Beide begrippen zijn niet noodzakelijk onverenigbaar. Veel internationale regels vloeien voort uit verdragen, internationaal gewoonterecht en instellingen die binnen of naast het systeem van de Verenigde Naties zijn opgericht. De wezenlijke vraag is of staten deze regels consequent

toepassen en de beperkingen aanvaarden die eruit voortvloeien. Zhangs oproep tot een sterkere naleving van het VN-Handvest stelt daarom een belangrijke kwestie aan de orde, maar de geloofwaardigheid van dat standpunt hangt af van de vraag of dezelfde normen ook worden aanvaard wanneer zij botsen met China's eigen strategische voorkeuren.

9. Democratie, politieke verantwoording en het doel van de overheid

Zhangs kritiek op de westerse liberale democratie beperkt zich niet tot de internationale gevolgen ervan. Hij stelt ook de vraag of verkiezingsprocedures als de bepalende maatstaf voor democratisch bestuur moeten worden beschouwd. Volgens hem zijn verkiezingen instrumenten en geen uiteindelijke politieke doelstellingen. Voor Zhang behoren vrede, ontwikkeling, sociale stabiliteit en verbetering van de levensstandaard tot de doelstellingen van de overheid. Dit argument stelt een enge definitie van democratie, die uitsluitend op periodieke verkiezingen is gebaseerd, ter discussie.

De kwaliteit van het bestuur kan inderdaad niet uitsluitend worden bepaald door de vraag of er verkiezingen plaatsvinden. Doeltreffende instellingen, een onafhankelijke rechterlijke macht, publieke verantwoordingsplicht, bescherming tegen corruptie en het vermogen om essentiële diensten te leveren zijn eveneens belangrijk. Verkiezingen vervullen echter een specifieke institutionele functie die niet over het hoofd mag worden gezien. Competitieve verkiezingen stellen burgers in staat regeringen zonder geweld te vervangen. Onafhankelijke media en maatschappelijke organisaties kunnen misstanden aan het licht brengen, terwijl rechterlijke instellingen beperkingen kunnen opleggen aan de uitoefening van de uitvoerende macht.

Wanneer deze mechanismen worden beperkt, worden andere vormen van verantwoording bijzonder belangrijk. Zhangs prestatiegerichte benadering roept bijgevolg een vraag op die niet eenvoudigweg kan worden beantwoord door economische groeicijfers te vergelijken. Wie bepaalt of een regering haar verplichtingen is nagekomen, en over welke doeltreffende rechtsmiddelen beschikken burgers wanneer dat niet het geval is? China's ontwikkelingsprestaties leveren bewijsmateriaal voor een aanzienlijke bestuurlijke en economische capaciteit.

Zij beslechten op zichzelf echter niet de discussies over politiek pluralisme, vrijheid van meningsuiting of de legitimiteit van geconcentreerde macht. Evenmin

garandeert het bestaan van electorale concurrentie in westerse landen een doeltreffend economisch beheer of het vertrouwen van de bevolking. Een vergelijkende analyse moet daarom onderscheid maken tussen electorale verantwoording, burgerlijke vrijheden, bestuurlijke capaciteit en sociaaleconomische resultaten, in plaats van deze als onderling uitwisselbare maatstaven te behandelen.

Precies hier wordt Zhangs uitdaging aan de westerse politieke veronderstellingen intellectueel betekenisvol, zelfs voor lezers die zijn conclusies niet onderschrijven. Zij moedigt aan tot een grondiger onderzoek van de relatie tussen politieke instellingen en de praktische doelstellingen die deze instellingen geacht worden te dienen.

10. NAVO-uitbreiding, Oekraïne en het veiligheidsdilemma

Tijdens zijn presentatie in Istanbul besprak Zhang ook de uitbreiding van de NAVO en de oorsprong van de oorlog in Oekraïne. Hij stelde dat opeenvolgende uitbreidingsrondes van de NAVO hebben bijgedragen aan de verslechtering van de Europese veiligheid en suggereerde dat een andere aanpak de crisis mogelijk had kunnen voorkomen. Deze interpretatie maakt deel uit van een breder debat over de Europese veiligheidsarchitectuur na de Koude Oorlog. Na de ontbinding van de Sovjet-Unie streefden verschillende Midden- en Oost-Europese staten naar het NAVO-lidmaatschap, deels ingegeven door hun historische ervaringen met de Sovjetoverheersing en hun bezorgdheid over hun toekomstige veiligheid. De NAVO breidde uit in 1999, 2004 en tijdens daaropvolgende rondes. Finland trad in 2023 toe en Zweden in 2024, na de grootschalige Russische invasie van Oekraïne in februari 2022.

Vanuit Russisch perspectief wordt de uitbreiding van een door de Verenigde Staten geleid militair bondgenootschap in de richting van de Russische grenzen voorgesteld als een bedreiging voor de strategische veiligheid van het land. Vanuit het perspectief van veel Midden- en Oost-Europese regeringen bood het NAVO-lidmaatschap juist bescherming tegen het soort militaire druk dat zij van Rusland vreesden. Beide percepties zijn belangrijk om het veiligheidsdilemma te begrijpen.

Een maatregel die door de ene staat als defensief wordt beschouwd, kan door een andere staat als bedreigend worden geïnterpreteerd. Daardoor kunnen steeds verdergaande militaire voorbereidingen ontstaan, zelfs wanneer de betrokken partijen verklaren veiligheid na te streven. Het verklaren van deze dynamiek bewijst echter niet dat de uitbreiding van de NAVO de Russische invasie onvermijdelijk maakte of juridisch rechtvaardigde. De soevereiniteit en territoriale integriteit van

Oekraïne blijven beschermd door het internationale recht.

Evenmin vormt Zhangs suggestie dat het stopzetten van de NAVO-uitbreiding na een eerdere uitbreidingsronde de oorlog zou hebben voorkomen een aantoonbaar historisch feit. Het gaat om een contrafeitelijke interpretatie die niet definitief kan worden geverifieerd. Het debat betreft daarom de relatie tussen strategische beslissingen, waargenomen bedreigingen, diplomatieke mislukkingen en de verantwoordelijkheid voor het gebruik van geweld. Zhangs tussenkomst is belangrijk omdat zij illustreert hoe het Chinese geopolitieke denken vaak bijzondere nadruk legt op de veiligheidszorgen van grootmachten.

Een multipolair systeem moet echter ook rekening houden met de soevereiniteit en veiligheidsvoorkeuren van kleinere landen. Een stabiele internationale orde kan niet uitsluitend afhankelijk zijn van afspraken tussen de machtigste staten wanneer die afspraken voorbijgaan aan de belangen van hun buurlanden. Dit vormt een fundamentele uitdaging voor elk voorgesteld alternatief voor de bestaande veiligheidsarchitectuur.

11. Donald Trump en de diplomatie tussen grootmachten

Zhangs opmerkingen over Donald Trump bieden een ander perspectief op China's benadering van de internationale betrekkingen. Hij suggereerde dat Trump het belang erkent van rechtstreekse contacten met machtige landen en hun leiders. Volgens Zhangs interpretatie schept dit mogelijkheden voor diplomatieke betrekkingen tussen Washington, Peking en Moskou. De onderliggende gedachte is dat rechtstreekse communicatie tussen grootmachten misverstanden kan verminderen en mogelijkheden kan creëren voor onderhandelde oplossingen.

Historisch gezien heeft de diplomatie tussen grootmachten een belangrijke rol gespeeld bij het beheersen van internationale crises. De Koude Oorlog biedt voorbeelden van zowel confrontatie als terughoudendheid door onderhandelingen, waaronder wapenbeheersingsovereenkomsten en rechtstreekse communicatiemechanismen tussen Washington en Moskou. Diplomatie die hoofdzakelijk rond grootmachten is georganiseerd, brengt echter ook risico's met zich mee. Kleinere staten kunnen vrezen dat hun veiligheidsbelangen ondergeschikt worden gemaakt aan afspraken die zonder hun deelname worden onderhandeld.

Deze spanning is bijzonder relevant voor discussies over Oekraïne, Taiwan, de Zuid-Chinese Zee en de toekomst van de Europese veiligheid. Een diplomatieke overeenkomst kan de spanningen tussen grootmachten verminderen en tegelijkertijd

onzekerheid scheppen voor landen die rechtstreeks door de bepalingen ervan worden getroffen. Zhangs nadruk op strategische dialoog moet daarom worden beschouwd naast het beginsel dat soevereine staten legitieme belangen hebben bij beslissingen die hun veiligheid en territoriale integriteit beïnvloeden. De praktische uitdaging bestaat erin rechtstreekse communicatie tussen grootmachten te combineren met inclusieve diplomatie en respect voor het internationale recht.

12. Waarom China niet bang is voor de Verenigde Staten

De titel van de oorspronkelijke video suggereert dat Zhangs centrale boodschap draait om het Chinese zelfvertrouwen tegenover de Amerikaanse macht. De inhoud van zijn betoog is echter complexer dan een eenvoudige verklaring van geopolitieke onbevreesdheid. Zijn standpunt berust op verschillende onderling verbonden stellingen:

- Ten eerste beschikt China over een omvangrijke binnenlandse economie, aanzienlijke industriële capaciteiten en een hoogontwikkeld infrastructuurnetwerk.
- Ten tweede functioneert de Chinese politieke leiding binnen een historisch en institutioneel kader dat volgens Zhang strategische langetermijnplanning bevordert.
- Ten derde is China steeds nauwer verbonden met economische partners in Azië, Afrika, Latijns-Amerika en andere regio's.
- Ten vierde wordt de internationale economie steeds diverser, waardoor de mogelijkheid afneemt dat één enkele staat de mondiale economische ontwikkelingen kan bepalen.
- Ten slotte is Zhang ervan overtuigd dat China's beschavingstradities een intellectueel kader bieden om internationale invloed na te streven zonder noodzakelijkerwijs de militaire bondgenootschapsstructuren te reproduceren die met de westerse macht worden geassocieerd.

Deze stellingen verklaren waarom hij China voorstelt als een land dat vertrouwen heeft in zijn internationale positie op lange termijn. Zelfvertrouwen is echter niet hetzelfde als onkwetsbaarheid. China wordt geconfronteerd met demografische veranderingen, regionale economische ongelijkheden, milieuproblemen en spanningen rond handel, technologie en nationale veiligheid. Ook verschillen zijn internationale partnerschappen aanzienlijk in diepgang en politieke doelstellingen. BRICS omvat bijvoorbeeld landen met uiteenlopende strategische belangen. Het lidmaatschap van deze groepering impliceert geen gemeenschappelijk militair

bondgenootschap of eenvormige steun voor het Chinese buitenlandse beleid. China's economische onderlinge afhankelijkheid met de Verenigde Staten en Europa schept mogelijkheden voor samenwerking, maar stelt alle betrokken partijen tegelijkertijd bloot aan verstoringen als gevolg van handelsbeperkingen en technologische concurrentie.

De vraag is daarom niet eenvoudigweg of China bang is voor de Verenigde Staten. Een analytisch nuttigere vraag is of China over voldoende economische, technologische, diplomatieke en institutionele veerkracht beschikt om zijn belangen na te streven zonder toe te laten dat strategische concurrentie uitmondt in een rechtstreekse militaire confrontatie. Zhangs presentatie suggereert dat hij daarvan overtuigd is. Of deze verwachting werkelijkheid wordt, zal afhangen van ontwikkelingen die niet uitsluitend op basis van politieke filosofie kunnen worden vastgesteld.

13. Europa tussen Washington en Peking

Hoewel Zhangs presentatie voornamelijk gericht is op China en de opkomende multipolaire wereld, zijn de gevolgen ervan voor Europa aanzienlijk. Gedurende tientallen jaren ontwikkelden het Europese economische en veiligheidsbeleid zich binnen een trans-Atlantisch kader waarin de Verenigde Staten een centrale positie innamen. Tegelijkertijd raakten Europese ondernemingen steeds sterker geïntegreerd in Aziatische productienetwerken en Chinese markten.

De daaruit voortvloeiende relatie wordt gekenmerkt door overlappende economische en strategische belangen. Europa onderhoudt uitgebreide veiligheidsbanden met Washington, terwijl het tegelijkertijd aanzienlijke commerciële belangen heeft in China en de rest van Azië. Dit leidt tot moeilijke keuzes op het gebied van industriebeleid, technologie, investeringen, handel en defensie. Een beleid van onbeperkte economische integratie kan kwetsbaarheden creëren wanneer kritieke technologieën of infrastructuur sterk afhankelijk zijn van externe leveranciers.

Omgekeerd kan een verregaande economische ontkoppeling de kosten verhogen, toeleveringsketens verstoren en de mogelijkheden voor wetenschappelijke en industriële samenwerking beperken. De centrale vraag voor Europese beleidsmakers is hoe zij deze concurrerende overwegingen kunnen beheren en tegelijkertijd hun vermogen tot onafhankelijke besluitvorming kunnen behouden. Zhangs concept van de beschavingsstaat voegt hieraan een extra dimensie toe. Als het internationale systeem steeds diverser wordt, zal Europa in toenemende mate te maken krijgen met landen die de veronderstelling verwerpen dat westerse politieke instellingen een

universeel toepasbaar model vormen.

Dit vereist niet dat Europa zijn eigen constitutionele beginselen opgeeft. Het vereist wel een duidelijk onderscheid tussen het verdedigen van die beginselen binnen de eigen samenleving en de veronderstelling dat andere samenlevingen hun politieke instellingen noodzakelijkerwijs op dezelfde manier zullen organiseren. Diplomatieke betrekkingen kunnen politieke verschillen erkennen zonder dat dit instemming inhoudt met elk beleid dat een andere regering voert. Evenzo hoeft economische samenwerking legitieme bezorgdheid over mensenrechten, veiligheid of internationaal recht niet uit te sluiten. Europa staat voor de uitdaging beleid te ontwikkelen dat deze doelstellingen met elkaar in evenwicht kan brengen, in plaats van ze automatisch als onverenigbaar te beschouwen.

14. Van geopolitieke concurrentie naar gedeelde welvaart

Het meest ambitieuze element van Zhangs presentatie betreft de mogelijkheid om confronterende geopolitiek te vervangen door een internationale orde die georganiseerd is rond ontwikkeling en samenwerking. Zijn visie benadrukt infrastructuur, handel, regionale integratie, strategisch geduld en de erkenning van verschillende politieke tradities. Deze beginselen bieden een antwoord op reële problemen binnen de hedendaagse internationale betrekkingen.

Militaire confrontaties onttrekken middelen aan economische en sociale ontwikkeling. Tekortkomingen in de infrastructuur beperken de handelsmogelijkheden. Institutionele ongelijkheid kan het vertrouwen in internationale organisaties ondermijnen. Tegelijkertijd kunnen gezamenlijke economische projecten stimulansen creëren voor vreedzame betrekkingen. Economische onderlinge afhankelijkheid voorkomt echter niet automatisch conflicten. Vóór de Eerste Wereldoorlog waren de Europese economieën al nauw met elkaar verbonden door handel, financiën en investeringen.

Die relaties konden een militaire confrontatie niet voorkomen. Evenmin neemt het bestaan van uitgebreide handelsbetrekkingen tussen China en de Verenigde Staten de geschillen over technologie, veiligheid of regionale invloed weg. Vrede vereist meer dan commerciële uitwisseling. Zij hangt af van geloofwaardige instellingen, onderhandelde overeenkomsten, doeltreffende mechanismen voor crisisbeheersing en de aanvaarding van beperkingen op het gebruik van geweld. Een toekomstige multipolaire orde zal ook concurrerende interpretaties van soevereiniteit met elkaar moeten verzoenen.

Grootmachten benadrukken vaak het belang van soevereiniteit wanneer zij hun eigen belangen verdedigen, maar kunnen dit beginsel anders interpreteren wanneer zij met buurlanden te maken hebben. Een consequent internationaal kader moet de soevereiniteit van kleinere landen evenzeer beschermen als die van grotere landen. Het Handvest van de Verenigde Naties biedt hiervoor een gemeenschappelijke juridische grondslag, hoewel de doeltreffendheid ervan afhangt van de uitvoering en van de bereidheid van de lidstaten om de daaruit voortvloeiende beperkingen te aanvaarden. Zhangs nadruk op vrede en ontwikkeling vormt daarom een belangrijke bijdrage aan het debat over de internationale orde. De onopgeloste vraag is hoe deze beginselen kunnen worden omgezet in instellingen die doeltreffend blijven wanneer machtige staten het oneens zijn.

Conclusie: de toekomst van Azië en de keuzes waarvoor de wereld staat

Zhang Weiwei besloot zijn presentatie in Istanbul met een historische vergelijking. Hij stelde dat Europa een eeuw geleden het gevestigde centrum van de wereldpolitiek vertegenwoordigde, Amerika de toekomst belichaamde en Azië nog werd geassocieerd met een vroegere historische periode. Vandaag, zo betoogde hij, verandert deze verhouding: Europa vertegenwoordigt het verleden, Amerika het heden en Azië de toekomst.

Deze formulering vat een belangrijke transformatie van de wereldeconomie samen. Azië is een centraal knooppunt geworden voor industriële productie, internationale handel, technologische ontwikkeling en de groei van de mondiale middenklasse. China's ontwikkeling heeft een belangrijke rol gespeeld in deze transformatie, maar het bredere Aziatische verhaal omvat ook India, Japan, Zuid-Korea, Zuidoost-Azië en andere economieën met uiteenlopende politieke systemen en strategische belangen.

Azië vormt geen enkele geopolitieke actor. Evenmin impliceert de uitbreiding van de Aziatische economische invloed noodzakelijkerwijs het verdwijnen van de Europese of Amerikaanse capaciteiten. De toekomstige internationale orde zal waarschijnlijk eerder worden gekenmerkt door complexe relaties tussen verschillende grote economische en politieke machtscentra dan door een eenvoudige overdracht van het mondiale leiderschap van het ene land naar het andere. Zhangs concept van de beschavingsstaat stelt de overtuiging ter discussie dat modernisering noodzakelijkerwijs tot politieke convergentie moet leiden.

Zijn nadruk op ontwikkeling roept vragen op over de manier waarop regeringen moeten worden beoordeeld. Zijn steun voor multipolariteit vestigt de aandacht op de

groeiende kloof tussen bepaalde historisch gegroeide internationale instellingen en de veranderende verdeling van de economische macht. Tegelijkertijd vereisen zijn beweringen over Chinese terughoudendheid, internationaal recht en bestuur dezelfde kritische toetsing die ook op westerse politieke verhalen moet worden toegepast.

De centrale kwestie is niet of de ene beschaving de andere moet vervangen aan de top van een internationale hiërarchie. Het gaat erom of staten met verschillende geschiedenissen, politieke instellingen en strategische belangen een systeem kunnen opbouwen waarin samenwerking mogelijk blijft zonder ideologische eenvormigheid te vereisen. Een dergelijke orde zou ruimte moeten bieden aan economische concurrentie, politieke meningsverschillen en de legitieme veiligheidsbelangen van zowel grote als kleine staten.

Zij zou ook moeten erkennen dat ontwikkeling, politieke verantwoordingsplicht, soevereiniteit en vrede onderling verbonden maar verschillende doelstellingen zijn. Zhangs presentatie biedt één interpretatie van de manier waarop deze transformatie zich zou kunnen voltrekken. De blijvende betekenis ervan ligt in de vragen die zij oproept over politieke legitimiteit, historische continuïteit en de organisatie van internationale macht. Het ontstaan van een multipolaire wereld vormt op zichzelf geen garantie voor meer rechtvaardigheid of stabiliteit. De gevolgen ervan zullen afhangen van de beginselen en instellingen waarmee staten ervoor kiezen hun groeiende onderlinge afhankelijkheid te beheren.

Bronnen en referenties

De volgende bronnen bevatten het primaire materiaal, het institutionele bewijsmateriaal en de alternatieve perspectieven die in dit artikel zijn gebruikt. Alle links verwijzen naar de oorspronkelijke publicaties of gegevensbronnen.

Bron	Publicatie en URL
Oorspronkelijke presentatie	Zhang Weiwei, Waarom China niet bang is voor de VS, YouTube-video
Fudan-universiteit, 2026	Zhang Weiwei op het Oost-Westforum in Istanbul
Fudan-universiteit, 2025	De beschavingsstaat als overkoepelend narratief
Zhang Weiwei en Pankaj Mishra, 2026	China en de toekomstige wereld
Wereldbank	Rangschikking van het bbp op basis van koopkrachtpariteit

Bron	Publicatie en URL
IMF	Economische gegevens over China
UNDP, 2026	Monitoring van China's menselijke ontwikkeling
UNDP	Gegevens en documentatie over menselijke ontwikkeling
Wereldbank	Beheer van de risico's van het Belt and Road Initiative
Wereldbank	De economie van het Belt and Road Initiative: kansen en risico's
ASEAN-secretariaat	Economische betrekkingen tussen ASEAN en China
Permanent Hof van Arbitrage	Arbitragezaak over de Zuid-Chinese Zee
Verenigde Naties	Handvest van de Verenigde Naties
Freedom House, 2025	China: vrijheid in de wereld
NAVO	Geschiedenis van het NAVO-lidmaatschap en de uitbreiding
Amerikaans-Chinese Commissie voor Economische en Veiligheidsvraagstukken	Het conflict aan de Chinees-Indiase grens

Redactionele opmerking: Dit artikel maakt onderscheid tussen de interpretaties van Zhang Weiwei en onafhankelijk gedocumenteerde ontwikkelingen. Sommige uitspraken in de oorspronkelijke toespraak, waaronder specifieke cijfers over BRICS, de financiering van het Belt and Road Initiative en militaire terughoudendheid, kunnen niet zonder aanvullende methodologische of historische kanttekeningen worden aanvaard. De bronnenlijst biedt een basis voor verdere verificatie en houdt niet in dat elke uitspraak in het oorspronkelijke transcript onafhankelijk is bevestigd.